

grunden samma saker som flera av de andra författarna i boken har beskrivit, men med en annan terminologi. Det riskerar naturligtvis att bli lite tjatigt, men det tyder också på att det tvärvetenskapliga samarbetet har haft framgång. I tvärvetenskapliga projekt finns hela tiden risken att man inget lär av samarbetet, dels för att det finns en inbyggd rivalitet mellan olika vetenskapssyner, där medicinare och naturvetare ser över axeln på humanisternas bristande vetenskaplighet och humanisterna medlidansamt skakar på huvudet åt de andras inskränkta positivism, dels, vilket kanske är vanligare, eftersom de som trots allt ger sig in i samarbetena brukar vara någorlunda öppna för andra influenser, att de andras inspel bara får bekräfta att den egna inledande ståndpunkten var riktig. I denna antologi verkar emellertid grundtanken, om flickors utsatta position i en kroppsfixerad kultur, ha satt sig tvärs genom ämnesgränserna. Vilka följder kan då en sådan samsyn komma att få?

Edlund är den enda som, utifrån sitt omvårdnadsvetenskapliga perspektiv, tar upp frågor om hur ätstörningar skall kunna avhjälpas. De preventionsåtgärder hon tar upp i sin forskningsöversikt över dagens situation är dock mycket kortfattade. När hon utifrån ett norskt hälsoprojekt beskriver ett av målen, att få personer med ätstörningar att ”stärka kontakten med de egna känslorna” känns det inte vidare konkret, och man förvånas inte över att ätstörningsvården har stora brister, även om mycket förvisso har hänt de senaste åren. Den komplexitet i sjukdomsuppkomsten som återkommer i artiklarna torde vara en orsak. Vanliga mediciner som designas för att påverka ett specifikt organ eller en funktion i kroppen har ingen större verkan. Ätstörningar är det kanske tydligaste exemplet på en ”kultursjukdom”, något som inte kan förstås och därmed knappast heller behandlas utan kunskaper om den samhällsrelaterade situation där sjukdomen uppkommer. Det innebär att kultur- och samhällsforskare faktiskt tillhör expertisen även inom ett område som definieras som medicinskt, åtminstone i det ögonblick personer med ätstörningar kommer i kontakt med sjukvården. Men ingen annan än Birgitta Edlund, verksam inom sjukvårdsfältet, har alltså några direkta förslag på åtgärder. Humanisterna och samhällsvetarna håller sig som vanligt till att försöka dekonstruera samhällsbygget för att visa hur makt skapas och vilket utfall det får.

Det är naturligtvis inget fel i det. Att öka medvetenheten om de strukturer som leder till en internalisering av ett maktförhållande som är skadligt för den egna gruppen är viktigt, och det kan också vara en viktig del

av ett långsiktigt arbete mot ätstörningssjukdomar. Men är detta det enda som kulturvetare skall göra? Efter att ha läst *Varför flickor?* verkar ätstörningsvården vara ett område där behovet av en mera direkt tillämpad kulturforskning framstår som både möjlig och önskvärd. Kanske är ett frö sått i och med bokens användningsområde som kurslitteratur inom utbildningar inom medicin och omvårdnad. Men svåra frågor, som hur den kulturvetenskapliga kunskapen skall kunna översättas till praktiska handling, återstår. Det är heller inget som diskuteras i boken. *Varför flickor?* är därmed både en bra början på ett tvärvetenskapligt samarbete om ätstörningar och en illustration av de svårigheter ett sådant samarbete upplever.

Håkan Jönsson, Lund

Bo Nilsson: *Brottsoffer. Offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur*, Boréa Bokförlag, Umeå 2003. 208 s. ISBN 91-89140-27-3.

I det tidiga 1970-talet myntades begreppet brottsoffer. Sedan dess har en omfattande offerideologi växt fram i vårt land. Från att tidigare haft fokus riktat mot brottslingen och dennes straff och rehabilitering har intresset allt mera vänts mot den drabbade parten, brottsoffret. Vi har fått en Brottsoffermyndighet som administrerar ekonomiskt stöd åt enskilda brottsoffer och hjälporganisationer, som sprider kunskap och information och som även finansierar forskning kring brottsofferproblematiken. Samhället ställer upp med stödåtgärder och hjälp åt människor som utsatts för brottsliga gärningar. Offerideologin har blivit den helt dominerande tolkningsramen och brottsdrabbade människor anammar mer eller mindre oreflekterat en offeridentitet. En omfattande offerindustri med olika intressenter tillsammans med media underbygger och stöttar denna offerideologi.

Bo Nilsson gör i boken *Brottsoffer. Offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur* en intressant och uppfriskande analys av det utbredda offerskapandet och dess konsekvenser. Författaren uppfattar brottsofferskapet som ett politiskt fenomen och ställer sig kritisk till de kulturella villkor som formar brottsoffret som kategori och mot den nära nog allenarådande offerideologin. Studien bygger på intervjuer med tio personer som utsatts för övergrepp av olika slag. Det framgår tydligt att intervjupersonerna tolkar sin situation utifrån det brottsofferperspektiv som sprids bl.a.

genom massmedia. Dessa människor hade antagit en uppenbar offeridentitet och undersökningen visar att den enskilda människa som blir rånad eller överfallen är delaktig i den ökade viktimisering som försiggått under de senaste decennierna.

Nilsson är självfallet inte negativ till att brottsoffer får stöd och hjälp att ta sig igenom och gå vidare efter det trauma som brottet inneburit för dem. Men han efterlyser ett vidgat perspektiv på de drabbade. Brottsoffertänkandet leder till en förenklad bild av enskilda människors upplevelser och deras sätt att hantera vad de gått igenom. Det är viktigt att visa att det finns många olika tolkningar som kan utgöra alternativ till offerskapet och att människor kan förhålla sig på vitt skilda sätt och använda sig av varierande strategier efter en plågsam erfarenhet. Nilsson framhåller att viktimiseringen rent av kan ha den negativa effekten att tiden det tar att komma över en svår händelse och gå vidare i livet förlängs. Den drabbade bejakar sin offeridentitet och kan både passiviseras och använda sin offerstatus som förklaring till andra svårigheter som drabbar honom eller henne vid senare tillfällen. Sådant som skilsmässa, sjukdom, arbetslöshet etc. kopplas till och förklaras med offerideologin fastän det är erfarenheter som mycket väl skulle kunna tolkas på annat sätt med tillgång till en bredare tolkningsrepertoar.

Den värld vi lever i idag kan, enligt Nilsson och annan forskning, karaktäriseras som en "riskkultur" eller "osäkerhetskultur". Tillvaron är inte längre trygg och förutsägbar. I en sekulariserad kultur är världsuppfattningen inte längre given. Vi sätter inte längre vår tillit till Gud, evigheten och traditionen. Världsuppfattningarna är differentierade och mångtydiga, något som bidrar till känslor av osäkerhet. Riskerna har fått en framträdande plats i förståelsen av det nutida samhället. Den offentliga debatten och massmedia kännetecknas av en riskretorik. Ständigt lokaliseras nya risker och blåses upp av media. Ett år är det virus från Fjärran Östern som hotar, ett annat år farliga tillsatser i livsmedlen, ett tredje år hotar religiösa fanatiker och terrorister, ett fjärde miljöförstöring och klimatförändringar, ett femte inbrottsligor från andra sidan Östersjön osv. Osäkerheten tilltar och föreställningar om att riskerna ständigt ökar och att antalet brottsoffer blir allt fler sprids. Människor uppmanas att skydda sig och skaffa larm m.m. Det har i själva verket blivit en moralisk skyldighet att skydda sig och undvika risktagande. Nilsson benämner detta med det träffande uttrycket att vi lever i "lidandets paradigm".

För att på något sätt motverka det nu så domine-

rande offertänkandet förespråkar Nilsson en reflexiv brottsofferforskning, en forskning som mera än vad som är vanligt idag reflekterar både över villkoren för och effekterna av brottsofferforskning. Den traditionella viktimologin har i alltför hög grad tagit sin utgångspunkt i att alla som har utsatts för brott är fysiskt och/eller psykiskt tillintetgjorda. Ett sådant synsätt kan medföra att man reproducerar uppfattningar som är mera till skada än till nytta för de drabbade människorna.

Boken är ett välkommet bidrag till den alltmer omfattande brottsofferforskningen. Författaren har ett välgörande kritiskt perspektiv och bidrar till att forskningen och synen på brottsoffer kan nyanseras. Med utgångspunkt från Bo Nilssons studie kan vi hoppas på en framtida viktimologisk forskning med vidare tolkningsramar och som pekar på alternativa möjligheter att uppfatta och hantera den svåra upplevelsen att ha blivit utsatt för ett övergrepp.

Eva Bergenlöv, Lund

Vidgade sinnen. Lars Gustaf Andersson & Elisabeth Mansén (red.). Bokförlaget Nya Doxa, Nora 2003. 270 s., ill. ISBN 91-578-0435-4.

I inledningen till den lilla behändiga antologin *Vidgade sinnen* skriver redaktörerna, litteraturvetaren Lars Gustaf Andersson och idéhistorikern Elisabeth Mansén, att boken skall handla om sinnesintryckens betydelse i konst, musik, film, litteratur, historia och vetenskap. Bland författarna märks exempelvis etnologer, film- och musikvetare. Samtliga skribenter är verksamma inom ett nätverk vid Lunds universitet, där de har verkat inom projektet *Sinnenas vägar. Humanistisk vetenskap och de mänskliga sinnenas kultur 2000–2003*. Syftet med antologin är, hävdar redaktörerna vidare, att "hos allmänheten och inom forskarvärlden vidga medvetandet om sinnesintrycken". De menar nämligen att trots vår mänskliga medvetenhet om sinnesintryckens betydelse för vår uppfattning av världen och verkligheten, lyser de oftast helt med sin frånvaro i våra vetenskapliga rapporter. På detta vill de bidragande författarna dock råda bot och redaktörerna understryker att ingen studie tidigare gjorts i detta ämne.

Etnologer som sedan många årtionden gjort systematiska undersökningar av det levda livet, och samlat en oerhört stor och faktarik kunskapsbank om detta, har inte kunnat eller förmått inkludera sinnesintryck